

**CHARACTERISTICS OF THE SPECIALIZED BULGARIAN LANGUAGE
TEXTBOOK FOR THE DEVELOPMENT OF GOOD COMMUNICATIVE
COMPETENCE OF FOREIGN STUDENTS**

Margarita Dimitrova

Medical University – Plovdiv, Department of Languages and Specialized Training, Bulgarian Language
Section, Republic of Bulgaria, margovd@abv.bg

Maria Krasteva

Medical University – Plovdiv, Department of Languages and Specialized Training, Bulgarian Language
Section, Republic of Bulgaria, mi_kristeva@abv.bg

Abstract: The work with foreign students in the Department of Languages and Specialized Training at the Medical University in Plovdiv requires both the process of teaching and the introduction of new models of learning in terms of multiculturalism and effectiveness of the educational process. This leads to the building new learning models and the writing new appropriate textbooks. Based on our background and the experience with foreign students we have been working for one year on the textbook titled "Bulgarian for foreign students in Pharmacy". This book is characterized by the included specialized vocabulary and special texts for second year Pharmacy students. The content is in a deep connection with the subject and the main goal of teaching of second-year Pharmacy students. These students have to have the basic knowledge on the studied special subjects and the ability to present it in both English and Bulgarian languages. The content of the textbook includes several main parts: the history of Pharmacy in Bulgaria, the membrane ion channels, the membrane receptors, the distillation, the antibiotics, tablets, fungi, the application of Mathematics in Pharmacy. Based on the practical language standards students should be able to understand scientific texts and to apply practical knowledge in the implementation of language tasks. This textbook possesses the main characteristics related to the implementation of the activity approach to communication and achieving good communicative competence. It comprises the current educational content related to the subject; determination of adequate communication goals and tasks; texts and tasks for application of the traditional and innovative methods and teaching tools; tasks for building Bulgarian language skills through listening, reading, speaking and writing. The team of authors consists of teachers in specialized subjects as well as teachers in Bulgarian language. It allows the involvement of several scientific accents in the model such as Bulgarian language, English as a medium stage of communication, homeopathy, historiography, special subjects. The implementation of the research highlights and abilities for application of various innovative teaching methods are necessary conditions for increase foreign students' interest in Bulgarian language, as well as for foreign students' adaptation to the new environment of their conducted practical training. This is an important condition for achieving communicative success in the new multicultural environment.

Keywords: textbook, communicative competence, language skills, activity approach to communication, multiculturalism.

**ХАРАКТЕРИСТИКИ НА СПЕЦИАЛИЗИРАНИЯ УЧЕБНИК ПО БЪЛГАРСКИ
ЕЗИК ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА ДОБРА КОМУНИКАТИВНА КОМПЕТЕНТНОСТ
ПРИ ЧУЖДЕСТРАННИ СТУДЕНТИ**

Маргарита Димитрова

Департамент за езиково и специализирано обучение, секция „Български език“, Медицински
университет гр. Пловдив, Република България, margovd@abv.bg

Мария Кръстева

Департамент за езиково и специализирано обучение, секция „Български език“, Медицински
университет гр. Пловдив, Република България, mi_kristeva@abv.bg

Резюме: Работата ни с чуждестранни студенти в Департамента за езиково и специализирано обучение към Медицинския университет в гр. Пловдив е свързана с процес не само на преподаване, а и на въвеждане на

Thirteenth International Scientific Conference
THE TEACHER OF THE FUTURE
25-28.5.2017, Budva, Montenegro

нови модели на учене в условията на мултикултурност за ефективност на образователния процес. Това ни дава основание да работим активно не само за създаване на работещи модели за учене, но и на подходящи учебници. Осмисляйки опита си с чуждестранни студенти, в продължение на една учебна година ние работим по създаването на учебно помагало „Български език за чуждестранни студенти по фармация“ със специализирана лексика и текстове за студенти фармацевти от втори курс фармация. Актуалното учебно съдържание е свързано с предмета на работа и се определя от необходимостта във втори курс студентите по фармация да могат да представят основни познания по изучаваните специални предмети не само на английски, а и на български език. Учебното съдържание включва следните тематични групи: историята на фармацията в България, мембранни йонни канали, мембранни рецептори, дестилация, антибиотици, таблетки, гъбите, математика във фармацията. Въз основа на изучените и прилагани практически езикови норми студентите трябва да възприемат научните текстове и да приложат практически знанията си при изпълнението на езиковите задачи. Това учебно помагало има следните основни характеристики, свързани с прилагането на дейностно-комуникативния подход за постигане на добра комуникативна компетентност: актуално учебно съдържание, свързано с предмета на работа; определяне на адекватни комуникативни цели и задачи; текстове и задачи за прилагане на традиционни и иновативни методи и инструменти на преподаване за реализиране на поставените цели и задачи; задачи за изграждане на речеви умения на български език чрез слушане, четене, говорене и писане.

Чрез апробирането на учебното помагало, създадено въз основа на екипна работа от преподаватели по специализираните предмети и по български език, даваме възможност за включване в модела за обучение на няколко разнотипни научни акцента: български език, английски език като междинен, хомеопатия, историография, специални предмети. Синкретизмът по отношение на научните акценти и възможностите за прилагане на различни иновативни методи и инструменти при преподаване са условия за създаване на интерес у чуждестранните студенти в обучението по български език, както и за адаптацията им към новата среда, където провеждат практиката си. Това е важно условие за постигане на дейностно-комуникативна успеваемост в новата мултикултурна среда.

Ключови думи: учебно помагало, комуникативна компетентност, речеви умения, дейностно-комуникативен подход, мултикултурност.

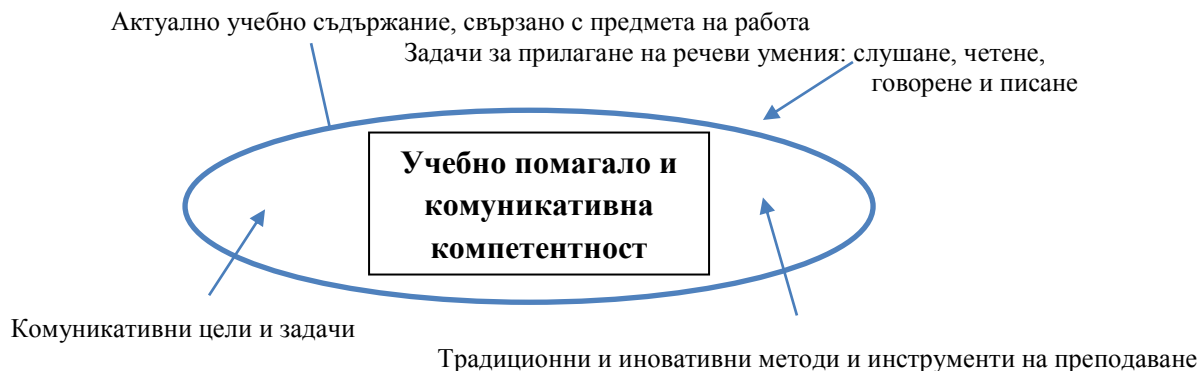
1. УВОД

Глобалните промени в света са в основата и на реализирането на нови етнически контакти в различни географски локуси. Тези промени оказват влияние и върху индустриалната култура, която предлага нови модели за межкултурна комуникация, успешно функциониращи в различни социокултурни контексти. Такъв тип комуникация се осъществява и в Медицинския университет в гр. Пловдив, респективно и в Департамента за езиково и специализирано обучение. Изучаването на медицина, дентална медицина и фармация на английски език от чуждестранни студенти изисква динамична промяна на учебните пособия, методите и инструментите на преподаване по български език. Комуникативната компетентност по български език на студентите в условията на мултикултурност е важен аспект в процеса на личностно развитие за тези, които не владеят езика, но започват изучаването му с цел адаптиране към нова среда. Работата ни с чуждестранни студенти в Департамента е свързана с този процес и ни дава основание да работим активно не само за създаване на работещи модели за учене, но и на подходящи учебници. Осмисляйки опита си със студентите, в продължение на една учебна година ние работим по създаването на учебно помагало „Български език за чуждестранни студенти по фармация“ със специализирана лексика и текстове за студенти фармацевти от втори курс. Автори на учебното помагало са ст. пр. Мария Кръстева; ст. пр. Маргарита Димитрова, PhD; доц. Марияна Аргирова, ДХН; проф. Снежана Христова, ДМН и проф. Атанас Кръстев, ДБН. Преподавателите по български език работят в екип със специалисти по изучавани дисциплини.

2. ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА КОМУНИКАТИВНА КОМПЕТЕНТНОСТ

Това учебно помагало има следните основни характеристики, свързани с постигане на добра комуникативна компетентност: актуално учебно съдържание, свързано с предмета на работа; определяне на адекватни комуникативни цели и задачи; текстове и упражнения за прилагане на традиционни и иновативни методи и инструменти на преподаване за успешно изпълнение на поставените цели и задачи; задачи за изграждане на речеви умения на български език чрез слушане, четене, говорене и писане. За верифициране параметрите на

добра комуникативност при апробиране на помагалото в рамките на една година приемаме тезата на Данчев: „Във връзка с етиологията през последните години често се споменават известните пет фактора, подредени от Селинкър (Селинкър, 1972) по следния начин: родноезиков пренос; начин на обучение; специфични тактики за усвояване на чуждия език; специфични тактики за комуникация на чуждия език; свръхгенерализация на чуждоезиковия материал“ (Данчев 1988: 95). Опирайки се на посоченото от Данчев, ние дефинираме основните характеристики по следния начин:

ХАРАКТЕРИСТИКА №1. Актуалното учебно съдържание е свързано с предмета на работа и се определя от необходимостта във втори курс студентите по фармация да могат да представят основни познания по изучаваните специални предмети не само на английски, а и на български език. Учебното съдържание включва следните тематични групи: история на фармацията в България, мембранни йонни канали, мембранни рецептори, дестилация, антибиотици, таблетки, гъбите, математика във фармацията. Въз основа на изучените и прилагани практически езикови норми студентите трябва да възприемат научните текстове и да приложат практически знанията си при изпълнението на езиковите задачи. Стремешът ни е студентите фармацевти да усвоят езика, за да се адаптират в новата среда и по време на практическите упражнения да се справят резултатно при комуникацията по време на практика. Професионалната компетентност на чуждестранните студенти е пряко свързана и с изучаването на български език. Тезата на Диана Изворска, че моделът на бъдещия специалист „налага да се изведе като основна цел на образованието осигуряване на подготовка на високо образовани хора и квалифицирани специалисти, способни към професионален ръст и професионална мобилност в условията на съвременното общество“ (Изворска 2017:697), е валидна и за студентите, с които осъществяваме образователен процес.

ХАРАКТЕРИСТИКА №2. Комуникативните цели са определени, изхождайки от същността на посочените аспекти - личностно развитие и социализация, както и от спецификата на приложната работа. За нас много важно е не просто комуникиране, а общуване с практико-приложна насоченост и на тази основа определяме целите.

1 цел. Постигане на добра комуникативна компетентност чрез мотивирано научно и прагматично езиково обучение.

2 цел. Създаване на ново учебно помагало въз основа на проверения педагогически опит и на изведени модели на преподаване и учене в среда на чуждестранни студенти.

ХАРАКТЕРИСТИКА №3. Задачите се определят от целите:

1 задача. Чрез новото учебно помагало да се създадат условия и възможности за усвояване на езика на добро устно и писмено ниво съобразно посочените нива на компетентност от Европейската езикова рамка – в случая ни е необходимо постигане на ниво B1 и частично B2 с приоритет на специализирана лексика.

2 задача. Да се предложат възможности за прилагане на интерактивни паралелно с традиционни методи и инструменти на работа и това да води до продуктивно усвояване на български език от чуждестранните студенти на ниво специализиран.

3 задача. Чрез усъвършенстване на комуникативните умения да се постигне добра практико-приложна и дейностно-комуникативна успеваемост в новата мултикултурна среда.

ХАРАКТЕРИСТИКА №4. За изпълнението на комуникативните цели и задачи са заложили текстове и задачи за прилагане на традиционни и иновативни методи и инструменти на преподаване. Въведени са

Thirteenth International Scientific Conference
THE TEACHER OF THE FUTURE
25-28.5.2017, Budva, Montenegro

следните формати: отработване на познати диалози; упражняване на граматически материал в разнотипни варианти; упражнения и текстове за слушане, четене, езиков анализ и трансформиране; екипна работа чрез въвеждане и на метода синектика; чрез рубриката „Доза смях“ има възможност за емпатийност в процеса на обучение.

ХАРАКТЕРИСТИКА №5. Развитието на определените в Европейската езикова рамка речеви умения слушане, четене, говорене и писане чрез адекватни текстове и задачи е съществен момент в работата по създаването на учебното помагало.

1. За слушане са предложени упражнения за осмисляне и предаване на информация от научен текст, за определяне на вярно и невярно, за попълване на пропуснати данни в слушан текст.
1. За четене и осмисляне са заложили диалогични и наративни текстове, включително и в раздел „Доза смях“, чрез които се развиват и усъвършенстват уменията за устното автоматизиране на езиковия материал и се дават възможности за по-добра комуникация със специализирани езикови конструкции.
2. За говорене са включени разнотипни задачи за отработване на: отделни фрази, цели изречения, кратки и по-дълги диалози или наративни текстове и др.
3. За писане са предложени задачи и тестове в учебното помагало. Те са свързани с разработване на научните текстове и на диалозите както на ниво специализирана терминология и научни факти, така и на ниво граматически норми.

3. ОСНОВНИ РУБРИКИ

Основните рубрики са осем и те представят осем урочни единици. Учебният материал е структуриран композиционно еднотипно, за да се създаде система на работа при усвояване на специализираните текстове и конструкции. Според Мария Бояджиева-Миленова „...в колкото повече и по-разнообразни комуникативни ситуации се включва обучаваният, толкова повече възможности има той не само да практикува езика, но и да формулира и проверява хипотези за него“ (Бояджиева-Миленова 1988: 85). Тази теза е водеща в практиката ни, за да постигнем реално усвояване и автоматизиране на материала чрез прилагане на основните речеви умения.

РУБРИКА №1. „Страници от историята на фармацията в България“ проследява в хронология произхода и развитието на фармацията – от появата на термина „фармаки“ в Древен Египет, през оформянето на „гилдията на лечителите“ и развитието на лечебното изкуство в средните векове до откриването на първите аптеки през 20-те години на XIX век. Представени са любопитни факти за развитие на фармацията в Древността – Римската империя, Египет, при шумерите, Китай и Индия. Тези факти предлагаме с цел да се акцентува върху развитие на науката в исторически аспект и да се даде възможност на студентите да засилят интереса си към проучване.

Въпросите към диалога са свързани с усъвършенстване на речевите действия слушане, четене и говорене с употреба на необходими в аптека езикови конструкции. Непознатите думи в превод на английски език са възможност за активно участие на студентите в процеса на разбиране на чужд текст. Текстът за ригана в самото начало е първият от поредицата във всички рубрики, представящ богатството на българската природа с лечебни билки, актуални днес в развитието на нови клонове на фармацията.

РУБРИКА №2. Рубриката „Мембранни йонни канали“ започва с текст за билката невен от поредицата за билките. Научният текст и графиката, представяща йонните канали, ни запознават с термини и езикови конструкции, които се използват във фармацията и в медицината. Въпросите към този текст и към елегантния диалог за йонните канали дават възможност да акцентуваме върху важни научни факти, които трябва да бъдат усвоени трайно и на български език, независимо че студентите изучават фармация на английски. Практиката обаче се извършва в среда на говорещи български език.

Чрез граматическите задачи упражняваме частите на речта съществително име, глагол, предлози, както и терминологизирани словосъчетания от типа: *трансмембранен транспорт, неорганични йони, клетъчна мембрана, избирателна пропускливост* и др. Тестовите задачи актуализират възприетите научни факти и предлагат възможност за получаване на обратна връзка за усвоеността на материала.

РУБРИКА №3. Предложеният материал в „Мембранни рецептори“ е структуриран по следния начин. Започваме с текст за билката маточина. Следва кратък научен текст и графично изображение на рецепторите. Диалогът представя разговор между рецептора и сигналната молекула с цел не само

Thirteenth International Scientific Conference
THE TEACHER OF THE FUTURE
25-28.5.2017, Budva, Montenegro

автоматизиране на научна терминология, а и създаване на емоционален фон за комуникативна рецепция. Следващите въпроси са свързани с важна информация в двата текста.

Упражненията насочват към съществителни, прилагателни и словосъчетания. Те са важни за терминологичното осмисляне и автоматизиране на езикови конструкции. Задачата „*Слушайте отново диалога и го възпроизведете по двойки*“ е свързана с речевите умения слушане и говорене, представени в ролеви вариант. Тази задача също е важна за осмисляне и автоматизиране на фрази.

Тестовите задачи във всяка рубрика са свързани с обратна връзка.

РУБРИКА №4. Рубриката „Дестилация“ започва с текста за блатното кокиче, който ни дава кратка, но съществена информация за билката като обект на изследване и употреба във фармацията.

Научният тест, графиката и диалогът като емоционална интерпретация на научната информация са съществена част в рубриката за работа с наративен и диалогичен текст. Както във всички рубрики, така и тук преводът на непознатите думи на английски език дава възможност на студентите сами да осмислят и възприемат научната информация.

Упражненията акцентуват върху научната терминология, илюстрирана чрез съществителни и отглаголни съществителни, прилагателни, несъгласувани определения като части на изречението и ролята им в словосъчетания, глаголи, членуване.

Упражнението за слушане с разбиране е свързано с определяне на вярно и невярно в диалогичния текст.

Заклучителна част са тестовите задачи.

РУБРИКА №5. Въвеждащият текст в рубриката „Антибиотици“ е за ролята на белия трън във фармацията.

Съществени моменти в научния текст са тези с класификацията на антибиотиците, с представяне на основните принципи при определяне на антибактериалната терапия, със същността на антибиотичната резистентност.

Нов тип задачи в раздел „Упражнения“ са следните: представяне на синоними, трансформация на съгласни, създаване на цялостни изречения по зададени откъси, създаване на диалог.

Следващата част са тестови задачи към научния текст. Урочната единица завършва със задача за слушане с разбиране на текста за блатното кокиче: необходимо е студентите да чуят текста и да попълнят пропуснатите думи и фрази в него. В случая тази задача също има ролята за реализиране на обратна връзка по отношение на научения материал.

РУБРИКА №6. Рубриката „Таблетки“ запознава студентите с лечебните свойства на жълтия кантарион.

Научният текст информира за произхода, вида, формата и значението на пероралните лекарства; за класификацията им. Диалогът представя ситуация между лекар и пациент с използване на необходими за заучаване езикови конструкции.

Разделът с въпроси и отговори актуализира съществени знания от двата типа текстове, свързани с таблетките.

Типичните задачи за съществителни и глаголи, както и за словосъчетания са дообогатени с образуване на изречения по зададени думи и с трансформация на диалог в наративен текст.

Две са задачите за слушане с разбиране: „*Слушайте текста „Жълт кантарион“ и запишете пет медицински термина*“ и „*Слушайте текста отново и разкажете какво научихте за жълтия кантарион*“. Те дават възможност за автоматизиране на по-голям обем от информация.

Последната част са тестовите задачи.

РУБРИКА №7. Текстът за игликата в рубриката „Гъбите“ е начален, за билките, и тяхното значение като лечебно средство.

Научният текст и графиката представят информация за еукариотните организми, за структурата им, за типа хранене, за видовете и значението им.

Диалогът е ситуационна разработка с необходими за заучаване фрази при отравяне с гъби.

Въпросите акцентуват върху основните научни факти в текста за гъбите.

Упражненията са свързани с трансформиране на съществителни и прилагателни, със съгласуване в словосъчетания, с отглаголни съществителни, синоними. Задачата за слушане с разбиране е осмислена от идеята за автоматизиране на научни фрази: „*Слушайте текста „Иглика“ и запишете пет термина*“.

РУБРИКА №8. Последната рубрика „Математика във фармацията“ има за цел да запознае студентите с някои елементарни приложения във фармацията и съответната терминология. Тя започва с кратък начален текст за историята на математиката като наука.

Научният текст е свързан с някои елементарни приложения на математиката във фармацията и в медицината. Диалогът е ситуация с акцент върху научни фрази от типа: *време на полуживот, първоначално приложена доза, начална концентрация* и др., използвани при математическо описание и изучаване на процеси във фармацията.

Въпросите актуализират научни факти от наративния и от диалогичния текст.

Упражненията включват и знания за минали страдателни причастия, за числителни, за четене на числа и за действия с числа.

Задачата за слушане с разбиране „*Слушайте текста за историята на математиката и запишете с думи употребените числа*“ е свързана с цялостно осмисляне на фактологията, използвана в началния текст.

Рубриката завършва с тестовите задачи за актуализиране на наученото и за обратна връзка.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Чрез създаденото в екип учебно помагало даваме възможност да се осъществява ефективно обучение и да се постигне добра комуникативна компетентност при чуждестранните студенти по фармация от втори курс. Предложените упражнения и тестове са съществена част за отчитане параметрите на резултатността в няколко аспекта: степен на владение на специализиран български език съобразно нивата от Европейската езикова рамка, постигане на прогресивни резултати като среден успех, уместност на прилаганите методи и инструменти на работа. Заложените за усвояване граматически и езикови единици са практически приложими в комуникативния процес по време на практиката на студентите. Чрез апробирането на учебното помагало, създадено въз основа на екипна работа от преподаватели по специализираните предмети и по български език, даваме възможност за включване в модела за обучение на няколко разнотипни научни акцента: български език, английски език като междинен, историография, специални предмети. Синкретизмът по отношение на научните акценти и възможностите за прилагане както на традиционни, така и на различни иновативни методи и инструменти при преподаване са условия за създаване на интерес у чуждестранните студенти в обучението по български език, както и за адаптацията им към новата среда. Това е важно условие за постигане на дейностно-комуникативна успеваемост в новата мултикултурна среда.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Бояджиева-Миленова, Мария. Комуникативни стратегии и изучаване на чужд език. // Проблеми на овладяването на чужд език, София: „Народна просвета“, 1988, с. 82-92
 - [2] Данчев, Андрей. „Към описанието на „българския английски междинен език“. // Проблеми на овладяването на чужд език, София: „Народна просвета“, 1988, с. 93-109
 - [3] International Journal, Institute of Knowledge Management, Knowledge, Scientific papers, Vol. 16.2., Twelfth International Scientific Conference KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS 31.3-2.4.2017q Vrnjacka Banja, Serbia, ISSN 1857 – 923X, Global Impact and Quality Factor 1.023, с. 693-698
- Изворска, Диана. Формиране на професионална компетентност на бъдещите икономисти-педагози